

Lausunto

07.09.2021

MV/9/03.00.00/2021 1 (6)

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite VN/12128/2019

Asia **Luonnos hallituksen esitykseksi luonnonsuojelulaiksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttaminen**

Ympäristöministeriö on pyytänyt Museovirastolta lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta uudeksi luonnonsuojelulaiksi.

Uudistuksessa voimassa olevan luonnonsuojelulain yleinen rakenne ja sen useat pykälät säilyisivät pitkälti ennallaan, mutta lakia ajantasaistettaisiin ja sen vaikuttavuutta parannettaisiin täydentämällä ja tarkistamalla sitä monilta osin. Luonnoksessa ehdotetaan uuden luonnonsuojelulain lisäksi myös muutettavaksi pääasiassa teknisesti eräitä muita lakeja, jotka ovat lausuntopyynnön mukana erillisenä liitteenä.

Uudistuksella toteutettaisiin pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitetta pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa.

Luonnonsuojelulaki on ns. yleislaki, jota sovelletaan kaikkiin luonnonsuojelulain soveltamisalaan kuuluviin hankkeisiin ja toimenpiteisiin. Lakiehdotuksessa tätä peruslähtökohtaa ei esitetä muutettavaksi, vaan luonnonsuojelulakia sovellettaisiin luonnon ja maiseman suojeluun ja hoitoon. Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi säännös avustuksesta, jota voitaisiin myöntää hankkeisiin ja toimenpiteisiin luonnon monimuotoisuuden ja luonnon- ja kulttuurimaiseman suojelun ja hoidon edistämiseksi.

Hallitusohjelman mukaisesti luonnonsuojelulakia uudistetaan arviointien perusteella. Ehdotusta valmisteleavan projektiryhmän työ jatkuu lausuntokierroksen jälkeen ja projektiryhmä jättää syksyllä ehdotuksensa hallituksen esitykseksi.

Museovirasto pitää esitysluonnosta luonnonsuojelulain (1069/1996) ja sen nojalla annetun luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) uudistamista ja ajantasaistamista myönteisenä.

Lakiluonnos on kirjoitettu vahvasti luonnon säilyttämisen ja siihen liittyvien tarpeiden näkökulmasta. Siinä ei kuitenkaan mainita kulttuuriympäristöä kuin viittauksina kulttuuri- ja perinnemaisemiin. Museovirasto haluaa tuoda esille ajatuksen, että kulttuuriperintöarvojen, rakennetun ympäristön ja arkeologisen kulttuuriperinnön huomioiminen luontotyyppien suojelussa ja hoidossa vahvistaa elinympäristöjen ja maiseman ajallista ulottuvuutta ja monimuotoisuutta, mikä on myös valtakunnallisen kulttuuriympäristöstrategian tavoitteiden mukaista.

Lakiluonnoksessa on maisemanhoitoalueiden perustamisasiaa tarkennettu hyvin kuten myös luonnonmuistomerkkien rauhoitusmahdollisuus.

Lakiin on kuitenkin syytä lisätä tavoite yleensä maisemansuojelusta ja maiseman arvojen merkityksestä. Maisemien säilyminen ja suojelu edistävät osaltaan luonnon monimuotoisuutta ja ovat myös osa rakennetun kulttuuriympäristön arvojen säilymistä. Suomestahan puuttuu erityinen maisemansuojelun lainsäädäntö, ja sen ohjausta toteutetaan päälinjana erityisesti maankäyttö- ja rakennuslain, maisemanhoitoalueiden osalta luonnonsuojelulain kautta. Myös monilla muilla laeilla on yhtymäkohtia maisemansuojeluun.

Luonnonmuistomerkkeihin liittyy usein myös joko niiden syntyyn tai historiaan liittyvä kulttuurinen näkökulma.

2 Nykytila ja arviointi

2.1.3 Luontotyyppien uhanalaisuus

Valmistelussa on arvioitu keinoja luontotyyppien suojelun tehostamiseen. Suoraan lakiin perustuvaa tiettyjen luontotyyppien suojelua on pidetty tarpeellisena, koska kyseisten luontotyyppien kaikki edustavat esiintymät on tarpeen turvata.

Museovirasto esitti uhanalaisten elinympäristöjen ennallistamiseen ja hoitoon tähtäävästä Helmi -ohjelmasta antamassaan lausunnossa (VN/6736/2020, 8.6.2020 MV/3/03.00.00/2020), että perinnebiotooppikäsité tulee avata uudelleen siten että sillä on yhteys myös muihin kuin perinteisen maatalouden tuottamiin ympäristöihin. Perinnebiotoopit ovat osa perinnemaisemia, ja joidenkin niistä voidaan katsoa periytyvän jo rautakaudelta, mitä niillä sijaitsevat muinaisjäännökset ja niillä kasvavat muinaistulokasvilajit indikoivat. Monet historialliset ympäristöt, kuten maalinnoitukset ja rauniolinnat, samoin kartanopuistot vaihtelevine osineen ovat lähtökohtia monien uusperinnebiotooppien muodostumiselle.

Perinnebiotooppien hoito on samalla arkeologisen kulttuuriperinnön, perinnemaisemien ja kulttuuriympäristön hoitoa. Perinnebiotoopeilla voi olla tai ne itse voivat olla osa valtakunnallisesti merkittävää arkeologista (VARK) kohdetta tai RKY-aluetta. Käynnissä olevassa valtakunnallisessa perinnebiotooppi-inventoinnissa arkeologinen kulttuuriperintö huomioidaan kohteiden arvoluokituksen arvioinnissa sekä hoidon suunnittelussa.

2.2 Luonnonsuojelun hallinto ja viranomaiset

Luonnonsuojelun valtakunnallinen ohjaus kuuluu ympäristöministeriölle ja aluehallinnossa luonnonsuojelutehtävät hoidetaan alueellisissa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa. Metsähallituksen Luontopalvelut vastaa valtionmaiden luonnonsuojelualueiden käytöstä ja hoidosta ja osaltaan myös yksityismaiden luonnonsuojelualueiden operatiivisista töistä, kuten hoidosta ja rakenteiden ylläpidosta. Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä, joihin Luontopalvelut -vastuualue kuuluu, säädetään Metsähallituksesta annetussa laissa (234/2016).

Metsähallituksen Luontopalvelut vastaa myös valtionmailla sijaitsevan kulttuuriperinnön kuten kiinteiden muinaisjäännösten ja rakennusperinnön hoidosta. Museovirasto haluaa tuoda esille myös tämän tehtävän ja kulttuuriperintöarvojen huomioimisen luonnonsuojelulain uudistuksen yhteydessä.

Arkeologiseen kulttuuriperintöön kuuluvat kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain (295/1963) suojelemia ja lain 10 §:n mukaan myös kiinteän muinaisjäännökseen hoito on luvanvaraista. Kiinteän muinaisjäännökseen tutkimus- ja hoitoluvan voi hakemuksesta myöntää Museovirasto, mikä osaltaan korostaa tarvetta integroida luonnon ja kulttuuriperinnön intressejä toisiinsa.

2.6 Yhteydet muuhun valmisteilla olevaan lainsäädäntöön

OKM:n hallinnonalalla on meneillään muinaismuistolain (295/1963) uudistaminen, jonka tavoitteena on valmistua hallituskauden aikana.

Museovirasto esittää lakiluonnokseen seuraavia muutoksia:

1.luku Yleiset säännökset

8§ *Selvilläolo*

”Jokaisen on riittävällä tavalla oltava selvillä toimintansa vaikutuksista luonnon monimuotoisuudelle, maisemalle ja kulttuuriperinnölle sekä toimintatavoista, joilla haitallisia vaikutuksia voidaan välttää ja vähentää, siinä laajuudessa kuin kohtuudella voidaan edellyttää.”

2.Luku Luonnonsuojelun viranomaiset ja muut toimijat

10 § *Luonnonsuojelun valtion viranomaiset*

Museovirasto esittää lisättäväksi hallituksen esitykseen: *Museovirasto ja museolain (314/2019) mukaisesti alueelliset vastuumuseot valvovat muinaismuistolain (295/1963) noudattamista. Kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain (295/1963) 1§ suojeluvia ja kaikenlainen niihin kajoaminen on kielletty. Museovirasto voi hakemuksesta myöntää kiinteälle muinaisjäännökselle 10 §:n mukaisen tutkimus- ja hoitoluvan sekä 11 §:n mukaisen kajoamisluvan.*

18§ *Osallistuminen ja vuorovaikutus*

Museovirasto esittää lisäystä lauseeseen ”Luonnonsuojelusuunnittelussa on otettava huomioon taloudelliset, sosiaaliset, *kulttuuriset* ja sivistykselliset näkökohdat sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet.”

4. Luku Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon tukeminen

Museovirasto pitää myönteisenä, että 25§ mainitaan (kohta 5) myös kulttuurimaisemat ja esittää lisättäväksi luetteloon kiinteät muinaisjäännökset

6 luku Luonnonsuojelualueet

51 § Poikkeukset kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä ja 52 § Poikkeukset kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä, 53 § Muun valtion luonnonsuojelun alueen rauhoitussäännökset ja 54 § Yksityisen luonnonsuojelun alueen rauhoitusmääräykset.

Monilla luonnonsuojelun alueilla on muinaismuistolain tarkoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Muinaisjäännöksiin voi kohdistua niin tutkimus- kuin hoitointiressejä.

Joissakin tapauksissa luonnonsuojelualueelle sijoittuvalla muinaisjäännöksellä voi olla suurikin merkitys (esim. maailmanperintö tai muu valtakunnallisesti merkittävä muinaisjäännös). Näin ollen Museovirasto pitää välttämättömänä, että suojelualueiden perustamisen yhteydessä riittävällä tavalla huomioidaan myös nämä kulttuuri-intressit.

Museovirasto katsoo, että luonnonsuojelualueiden perustamisratkaisujen (laki, asetus, päätös) yhteydessä ratkaisua valmisteleva viranomainen on yhteydessä Museovirastoon tai museolain 7 §:n 2 mom kulttuuriympäristötehtävää hoitavaan alueelliseen vastuumuseoon, jotta voidaan arvioida, miten muinaismuistolain 10 §:ssä tarkoitetut tutkimus- ja hoitotoimenpiteet yhteensovitetään suojelualueen suojeluintressin kanssa..

7 luku Luontotyyppien suojelu

67 § Suojellun luontotyyppien rajauspäätös

Luettelon kohdat 6) *lehdesniityt ja 7) kedot*

68§ Tiukasti suojellun luontotyyppien heikentämiskielto

Luettelon kohta 1) *kalkkikalliot*

Lehdesniityt ja kedot ovat ihmistoiminnan tuloksena syntyneitä perinnebiotooppeja. *Kalkkikallioihin* liittyy usein merkkejä ja jäänteitä muinaisesta ihmistoiminnasta (kalkkilouhokset, kalkkiuunit). Em. luontotyyppien suojelu- ja rajauspäätöksissä on huomioitava arkeologinen kulttuuriperintö pyytämällä arviointi Museovirastolta tai museolain 7 §:n 2 mom kulttuuriympäristötehtävää hoitavalta alueelliselta vastuumuseolta. Museovirasto pitää riittävänä, jos tästä seikasta otetaan maininta luonnonsuojelulain hallituksen esitykseen, jossa se toimisi informaationa suojelupäätöksiä valmistelevalle organisaatiolle

70 § Uhanalaisten luontotyyppien hoito

Museovirasto esittää loppuun lisättäväksi lauseen: Kiinteiden muinaisjäännösten hoitoon vaaditaan Museoviraston myöntämä muinaismuistolain (295/1963) 10 §:n mukainen hoitolupa.

10 luku Maiseman suojelu ja hoito sekä luonnonmuistomerkit

91 § Maisemanhoitoalueet

Suomessa on tällä hetkellä 156 valtioneuvoston vuonna 1995 määrittelemää valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita, jotka on otettu huomioon maankäyttö- ja rakennuslain 22 §:n tarkoittamissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa. Sekaannusten välttämiseksi luonnonsuojelulain tarkoittamat maisema-alueet ehdotetaan muutettavaksi maisemanhoitoalueiksi.

Valtakunnallinen maisemanhoitoalue tai muu maisemanhoitoalue voitaisiin perustaa luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen suojelemiseksi ja hoitamiseksi. Voimassa olevaan pykälään nähden alueiden perustamisen tavoitteena oleva luonnon- tai kulttuurimaiseman säilyttäminen ehdotetaan muutettavaksi suojelemiseksi, mikä myös kuvastaa paremmin pyrkimystä staattisemman säilyttämisen sijaan vaalia ja hoitaa alueiden piirteitä.

Maisemanhoitoalueilla ei suojella alkuperäistä luontoa, vaan sellaista, jota ihminen on muokannut muun muassa viljelemällä, puutarhanhoidolla sekä rakennuksia ja teitä rakentamalla. Esimerkkeinä maisematyypeistä, joihin säännöstä voitaisiin soveltaa, voidaan mainita rakennusten, viljelysten ja vanhojen puiden muodostamat maatalousmaisemat, jokilaaksot, vaaramaisemat, vanhat kylänraitit ja ranta-alueet. Usein luonto ja vanha asutus yhdessä muodostavat maisemallisesti kauniin kokonaisuuden.

Museovirasto pitää hyvänä, että maisemanhoitoalueiden määritelmä sisältää kulttuurisen ulottuvuuden. Lakiin on kuitenkin syytä lisätä tavoite yleensä maisemansuojelusta ja maiseman arvojen merkityksestä.

92§ Maisemanhoitoalueen perustaminen todetaan: Ympäristöministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin maisemanhoitoalueiden perustamisessa ja hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa noudatettavasta vuorovaikutuksellisesta menettelystä.

Museovirasto pitää tärkeänä, että myös kulttuuriympäristön asiantuntijat ovat osallisina mukana em. hankkeissa. Museovirasto esittää lisättäväksi hallituksen esitykseen, että *maisemanhoitoalueiden perustamistarkaisujen (laki, asetukset, päätös) yhteydessä ratkaisua valmisteleva viranomaisella on yhteydessä Museovirastoon tai museolain 7 §:n 2 mom kulttuuriympäristötehtävää hoitavaan alueelliseen vastuumuseoon.*

95§ Luonnonmuistomerkit

Luonnonmuistomerkeillä on merkitystä sekä maiseman että luonnon kannalta. Useimmat niistä ovat paikallisesti huomattavia luonnon- ja kulttuurimaiseman yksityiskohtia. Niillä on merkitystä myös luonnon monimuotoisuudelle, luonnon- ja kulttuurihistorialle sekä luontoharrastukselle. Luonnonmuistomerkkiin voi liittyä uskomuksia ja vanhoja tapoja, tarinoita tai huomattavia historiallisia muistoja, jolloin ne voidaan tulkita MML:n (259/1963) 2§ 4 mom ja 9 mom mukaisiksi kiinteiksi muinaisjäännöksiksi tai muuksi arkeologiseksi kulttuuriperinnöksi.

Luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta päättää valtion omistamalla alueella alueen hallinnasta vastaava viranomaisella (useimmiten Metsähallitus) ja yksityiselle alueelle kunta, jotka myös vastaavat kohteen merkitsemisestä.

Luonnonmuistomerkkiin liittyvän kulttuurisen näkökulman vuoksi Museovirasto esittää lisättäväksi hallituksen esitykseen: *Luonnonmuistomerkin rauhoituksen valmistelussa tulee pyytää lausunto Museovirastolta tai museolain 7 §:n 2 mom kulttuuriympäristötehtävää hoitavalta alueelliselta vastuumuseolta.*

13 luku Luonnonsuojelun tiedonhallinta ja päätöksistä tiedottaminen

116 § Luonnonsuojelun tietojärjestelmä

Museovirasto ylläpitää valtakunnallisia kulttuuriympäristörekistereitä (www.kyppi.fi), joiden tiedot tulisi linkittää ympäristöhallinnon rekistereihin. Museovirasto esittää, että tämä lisätään hallituksen esitykseen.

Lakiuudistuksen vaikutuksista saamelaisten kulttuuriperintöön lausuu Saamelaiskäräjät.

Osastonjohtaja

Mikko Härö

Intendentti

Olli Soininen

Tiedoksi OKM /Päivi Salonen